

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Гапонюк М.А. Гарантійна система біржового ринку похідних фінансових інструментів [Текст] / М.А. Гапонюк, О.В. Парандій // Фінанси, облік і аудит. – 2011. – № 18. – С. 61-68.
2. Гоффе В.В. Ринок деривативів: зарубіжний досвід та перспективи розвитку в Україні : автореф. дис. ... канд. екон. наук : 08.04.01 [Текст] / В.В. Гоффе / Київський національний економічний університет. – К., 2005. – 21 с.
3. Еш С.М. Фінансовий ринок : навч. посіб. [Текст] / С.М. Еш. – К. : Центр учбової літератури, 2009. – 528 с.
4. Закон України «Про цінні папери та фондовий ринок» від 23.02.2006 № 3480-IV (станом на 01.01.2012) [Електронний ресурс] / Верховна Рада України. – Офіційний текст. – Режим доступу : <<http://zakon2.rada.gov.ua>>.
5. Маршалл Дж.Ф., Бансал В.К. Финансовая инженерия: Полное руководство по финансовым нововведениям : Пер.с англ. [Текст] / Дж.Ф. Маршал, В.К. Бансал. – М. : ИНФРА-М, 1998. – 784 с.
6. Офіційний сайт Агентства з розвитку інфраструктури фондового ринку України. – Режим доступу : <<http://smida.gov.ua>>.
7. Офіційний сайт Національної комісії з цінних паперів та фондового ринку. – Режим доступу : <<http://www.ssmc.gov.ua>>.
8. Податковий кодекс України № 2755-VI від 02.12.2010 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <<http://www.zakon4.rada.gov.ua>>.
9. Сохацька О.М. Міжнародні ф'ючерсні ринки [Текст] / О.М. Сохацька. – Т. : Видавництво «Карт-бланш», 2002. – 454 с.
10. Ясіновська І.Ф. Професійна діяльність учасників фондового ринку України [Текст] / І.Ф. Ясіновська // Науковий вісник НЛТУ України. – 2011. – № 21. – С. 292-297.

УДК 336.711

Марич М.Г.*асистент кафедри грошового обігу і кредиту
Буковинського державного фінансово-економічного університету***ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД ФУНКЦІОНУВАННЯ НАЦІОНАЛЬНИХ
БАНКІВСЬКИХ СИСТЕМ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ**

У статті досліджено функціонування національних банківських систем в умовах глобалізації та інтеграцію банків на цій основі. Здійснено дослідження банківських систем різних країн світу (Великобританії, Польщі та Франції) та визначено провідні транснаціональні банки світу. Визначено, що фінансова глобалізація сприяє вдосконаленню роботи іноземних банків.

Ключові слова: глобалізація, інтеграція, банківська система, фінансовий сектор, реформування, фінансові інструменти, фінансові ринки, транснаціональні банки, європейські банки.

Marich M.G. ZARUBEZHNYI OPIYT FUNKTSIONIROVANIA NACIONALNYKH BANKOVSKIKH SISTEM V USLOVIYAH GLOBALIZACII

В статье исследованы функционирования национальных банковских систем в условиях глобализации и интеграции банков на этой основе. Осуществлено исследование банковских систем различных стран мира (Великобритании, Польши и Франции) и определены ведущие транснациональные банки мира. Определено, что финансовая глобализация способствует совершенствованию работы иностранных банков.

Ключевые слова: глобализация, интеграция, банковская система, финансовый сектор, реформирование, финансовые инструменты, финансовые рынки, транснациональные банки, европейские банки.

Marich M.H. FOREIGN EXPERIENCE OF NATIONAL BANKING SYSTEMS FUNCTIONING UNDER THE CONDITION OF GLOBALIZATION

The paper investigates the functioning of national banking systems under the condition of globalization and integration on that basis. Banking systems in various countries of the world (the UK, Poland, and France) are investigated and leading multinational banks of the world are defined. It was determined that financial globalization contributes to the improvement of foreign banks activity.

Keywords: globalization, integration, banking system, financial sector, reformation, financial instruments, financial markets, multinational banks, European banks.

Постановка проблеми. Розвиток сучасного світу відбувається під впливом глобалізації. Проте найбільшого прояву вона набуває саме у фінансовому секторі, що змушує з новою точкою зору подивитися на фінансову стабільність окремо взятої держави та сфер і ланок її фінансової системи. Глобалізація у найближчому майбутньому визначатиме стан світової фінансової системи. На сьогодні банківська система України відчуває нестачу фінансових ресурсів. За умов фінансової глобалізації вітчизняні банки співпрацюють з іноземними фінансовими інститутами, що передбачає запозичення фінансових активів на зовнішніх фінансових ринках, присутність іноземних банків на території України, а також приведення до відповідності міжнародних стандартів банківського законодавства.

У сучасних умовах розвитку процесів глобалізації та інтернаціоналізації європейські банки є важливими фінансовими посередниками, які забезпечують фінансовими ресурсами учасників міжнародних відно-

син. З метою більшого охоплення ринку, європейські банківські установи пропонують поряд з традиційними, і нові види послуг: лізинг, факторинг, інформаційне забезпечення, випуск пластикових карток та ін. Розвиток інтеграційних процесів в повній мірі базується на інтернаціоналізації банківської діяльності, яка почала розвиватися особливо інтенсивно у другій половині ХХ століття. Використання зарубіжного досвіду функціонування національних банківських систем в умовах глобалізації є актуальним для економіки України на сучасному етапі розвитку, оскільки банківська система держави є одним з учасників глобалізаційних процесів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Аналізу різноманітних проблем фінансової глобалізації та місця й ролі банків у цих процесах присвятили свої праці такі іноземні вчені, як Дж. Маршал, Ж. Герар, Р. Ринутро, В. Ханкель, С. Долгов, І. Хомевич та інші. В українській економічній літературі

проблемам глобалізації та інтеграції України у світовий фінансовий простір, тенденціям та шляхам розвитку банківської системи в умовах глобалізації присвячені роботи І.О. Бочана, Б.В. Губського, А.О. Єпіфанова, І.А. Іваненко, Ю.Г. Козака, І.Л. Сазонця, О.Б. Чернеги, Т.М. Циганкової, В.О. Шевчука, М.А. Шепелева, І.М. Школи та ін.

Постановка завдання. На основі викладеного можна дослідити передумови розвитку європейських національних банківських систем в умовах глобалізації та процес банківської інтеграції протягом даного етапу розвитку.

Виклад основного матеріалу дослідження. Сучасна банківська система є найважливішою сферою національного господарства будь-якої держави. Її практична роль визначається тим, що вона управляє державною системою платежів і розрахунків; більшу частину своїх комерційних справ здійснює через внески, інвестиції й кредитні операції; поряд з іншими фінансовими посередниками банки спрямовують заощадження населення до фірм і виробничих структур.

Зміни в системі функціонування фінансового ринку впливають на політику центральних банків: однією з проблем є визначення стратегії центрального банку щодо рефінансування учасників ринку. Зміни на фінансових ринках прямо впливають на операційний механізм грошово-кредитної політики, включаючи проведення інтервенцій на валютному ринку. Традиційно пріоритетним завданням центральних банків вважається надання ліквідності учасникам ринку. В основі такого погляду лежить думка про те, що ліквідний ринок може полегшити проведення грошово-кредитної політики, поліпшити функціонування трансмісійного механізму й у цілому позитивно впливати на рівень фінансової стабільності. Підвищенню якості фінансового ринку багато в чому сприяє діяльність Комітету нагляду за глобальною фінансовою системою.

Глобалізація світової фінансової системи ставить перед центральними банками нові завдання не тільки щодо оперативного регулювання ринкової кон'юнктури, але й у сфері прийняття стратегічних рішень стосовно проведення грошово-кредитної політики.

В умовах розвинених товарних і фінансових ринків структура банківської системи різко ускладнюється. Серед загальних принципів побудови банківських систем країн в сучасних умовах можна виділити:

- унікальність;
- нагляд за діяльністю комерційних банків;
- відсутність чіткого розмежування між комерційними і інвестиційними банками;
- рівні організації банківських систем [1, с. 39].

Дослідження банківських систем різних країн (Швейцарії, Люксембургу, Великобританії, Франції, США, Канади, Австралії, Нової Зеландії, ПАР, Бахрейну, Гонконгу) свідчить, що по мірі розвитку ринкових відносин і самостійності банків, у структурі їх кредитних операцій можуть відбуватись певні зрушення, пов'язані з появою нових об'єктів кредитування, прийомів підтримання ліквідності банківської діяльності, що у свою чергу впливає на організаційну структуру комерційних банків й банківської системи країни в цілому.

Глобалізація світової економіки й фінансових ринків призвели до істотних зрушень умов розвитку банківських систем: по-перше, зросли частота й масштаб змін економічного середовища у світі в цілому та в окремих країнах, скоротився ступінь

його передбачуваності (значною мірою це пов'язано з розширенням у різних країнах операцій з різноманітним спектром універсальних фінансових інструментів); по-друге, почастишали банківські кризи, що охоплюють всі групи країн, але особливо гостро це проявляється в країнах з ринками, що розвиваються (ці кризи викликані сполученням економічних, інституціональних, політичних, психологічних чинників). Крім того, у зв'язку із скороченням державного втручання в економіку, лібералізацією фінансових ринків, активною приватизацією державної власності, що супроводжуються розвитком нових інформаційних технологій, сформовано нові фінансові ринки, в яких національні банківські системи є пов'язаними в єдину систему [3, с. 48].

Як свідчить досвід різних країн, банківські кризи відображають складний процес пристосування банківських систем до нових макроекономічних умов: лібералізація зовнішньоекономічних відносин і дерегулювання банківського сектору в розвинених країнах і країнах, що розвиваються; глобалізація ринку фінансових послуг; ринкові реформи в країнах з перехідною економікою.

В результаті аналізу результатів експертного опитування серед топ-менеджерів банків різних країн:

1) виділено чинники виникнення кризи у банківському секторі:

- надмірна кредитна експансія;
- інфляція;
- зовнішньоекономічні чинники;
- погіршення умов торгівлі;
- лібералізація фінансових ринків;
- фіксований валютний курс; ринкові реформи;

2) встановлено недоліки в нагляді й регулюванні банківської системи:

- непродумана політика ліцензування банків;
- слабкий нагляд;
- невисока кваліфікація менеджменту банків.

Провідними транснаціональними банками світу є банки Великобританії, Франції, Швейцарії, США та Японії. Дослідження ефективності й прибутковості банків дозволило зробити висновок, що в розвинених країнах ступінь доходності іноземних банків є більшим, ніж в країнах, що розвиваються. На сучасному етапі іноземні банки домінують в країнах з перехідною економікою: середня частка іноземних активів у банківських активах у Східній Європі досягає майже 70%, у Латинській Америці – близько 40%, у Південно-Східній Азії – 30%, на Близькому Сході – 23% (для порівняння – в ЄС – 13%, в США – 21% активів) [2, с.172].

Щодо інтеграції банків, то в умовах жорсткої конкуренції американські банки прагнули розширити свою зарубіжну діяльність і, перш за все, у країнах Західної Європи. В період проникнення в Європу американських банків, місцеві банки були ще в процесі свого становлення і їх діяльність була спрямована, в більшості, на освоєння внутрішніх ринків, чому сприяли й інтеграційні процеси, що започатковувались в Європі. Освоєння зарубіжних ринків банками Західної Європи стало здійснюватися пізніше – з другої половини 60-х років.

З середини 70-х років екстенсивний шлях освоєння зарубіжних ринків банками провідних економічних центрів – США, Західної Європи, Японії змінився на інтенсивний, мінявся сам характер діяльності зарубіжних банків. Завдячуючи процесам концентрації й централізації банки Західної Європи суттєво підвищили свої можливості щодо створення широкої зарубіжної мережі.

Передумовами інтеграційних процесів у банківському секторі країн Західної Європи можна виділити економічні процеси, зокрема:

- 1) тісні торговельні відносини;
- 2) відносна наближеність законодавства, особливо в економічній та фінансовій сферах;
- 3) активна участь у спільних економічних проєктах та інституціях;
- 4) порівнюваний рівень показників економічного розвитку;
- 5) отримання визначених (взаємно узгоджених) критеріїв конвергенції.

Інтеграційні процеси в Європі створили якісно нові умови для діяльності банків. Економічна інтеграція посилила концентрацію і централізацію банківського капіталу як всередині окремих європейських країн, так і на міжнародній арені. Вона стимулювала розширення зв'язків між західноєвропейськими банківськими системами.

Процес банківської інтеграції в найбільш вираженій формі спостерігається в міжнародних банківських центрах, таких як Лондон, Париж, Франкфурт-на-Майні та ін. Тут іноземні банки інтегровані в національні кредитні системи, відбувається їх злиття між собою та з місцевими банками. Банківська інтеграція об'єднує національні банківські ринки в єдиний ринок, в межах якого забезпечується можливість відкриття банків-країн членів співтовариства та надання усього спектру банківських послуг [8].

На сучасному етапі економічного розвитку європейські банки займають лідируючі позиції. Так, серед 847 банків світу з балансовою вартістю понад 100 млрд. дол., на початок XXI століття, більша половина – європейські. Серед 25 найбільших банків світу 14 – банки країн Євросоюзу. Важливою рисою діяльності західноєвропейських банків була висока ступінь концентрації. Так, в 1985 році на 4 найбільших банки Великобританії (Barclays, National Westminster, Midland I Lloyds) припадало близько 40% вкладів та 50% кредитів країни, тоді як в 4 найбільших банках Німеччини цей показник склав близько 10%, Франції – близько 20% [6].

Аналізуючи ці показники, ми приходимо до висновку, що сучасною рисою банківської системи Європи є її належність до домінуючої групи банків. Кількість цієї групи в певній мірі залежить від ступеня відкритості банківської системи. Наведені дані свідчать, що Великобританія, Німеччина та Франція, маючи найбільш відкриті банківські системи, найменше залежать від найбільших банків. Це, на нашу думку, є позитивним явищем.

Банківські системи європейських країн займають лідируючі позиції на міжнародному фінансовому ринку. Їх діяльність характеризують як загальні принципи, так і певні особливості. До загальних принципів функціонування європейських банківських систем можна віднести дворівневу побудову, розділення функцій центрального банку та всіх інших банків, контроль з боку центрального банку та інших державних органів за діяльністю банківських установ. Водночас характер і умови функціонування банківських систем кожної країни відрізняються певними особливостями, що пов'язано з різними історичними умовами та рівнем національної економіки в період їх формування. Особливості функціонування банківських систем європейських країн можна простежити на прикладі банківських систем Великобританії, Франції та Німеччини. Ці банківські системи мали найбільшу кількість банків та відділень, що становило найбільший фінансовий потенціал ЄС. Банки цих

трьох країн тісно співпрацювали та були активними в процесах інтернаціоналізації і глобалізації.

Британська банківська система базується на багатих історичних традиціях і є однією з найбільших інноваційних систем світу. Французька банківська система є універсальною, разом з тим, найбільш національною, характеризується запровадженням процесу інновацій. Німецька банківська система була теж універсальною і однією з найбезпечніших банківських систем, з високими вимогами капіталізації, системою, де вільно впроваджувались інновації. Особливістю універсальної банківської системи були індивідуальні відносини з клієнтами: приватними особами, фірмами. Універсальні банки, надаючи широкий спектр послуг, обслуговували клієнтів в різних стадіях фінансового життя. Для приватних осіб – це послуги з накопичення, базові послуги ведення рахунків, виплата заборгованості, вклади та депозити, консультації та інше; для юридичних – цикл послуг з розміщення коштів, консультування, короткострокового та довгострокового фінансування, придбання інвестицій, продажу фірм, злиття та інше [9].

Банківська система Великобританії має добре розвинену інфраструктуру, опирається на потужний грошовий ринок, тісно пов'язана з головними фінансовими центрами світу, переважно зорієнтована на обслуговування міжнародних економічних відносин. Банк Англії є найстарішим фінансовим інститутом. Реально незалежний від уряду, формально він все ж підпорядковується Міністерству фінансів. Клієнтами Банку Англії є: комерційні банки, які проводять клірингові операції, центральні банки інших країн, котрі мають рахунки та тримають золото в Банку Англії, англійський уряд, який здійснює бюджетні платежі через рахунки, відкриті в Банку Англії [4].

Комерційні банки Великобританії поділяються на «оптові» та «роздрібні». «Роздрібні» банки обслуговують переважно громадян та малий бізнес, мають розгалужену філійну мережу та характеризуються високим ступенем концентрації та централізації банківського капіталу [8]. Провідну роль в банківській системі Великобританії відіграють комерційні банки Barclays, National Westminster, Midland, Lloyds. Ці банки утворені шляхом злиття та поглинань, контролюють фінансові компанії за кордоном, свої розрахунки здійснюють через Лондонську клірингову палату.

«Оптові» банки проводять прийом вкладів за вищими відсотковими ставками та розміщують їх на ринку капіталів. До них відносять торгові банки, які традиційно займалися гарантуванням торгівельних операцій. Вони надають фінансові послуги для структурних перебудов, беруть участь в управлінні різними фондами, надають консультації та рекомендації для зацікавлених клієнтів.

Значне місце в банківській системі Великобританії посідають іноземні банки, яких понад 400. Більшість з них відкривають свої офіси в Лондоні для обслуговування ділових партнерів в міжнародному банківському центрі.

Банківська система Франції складається з трьох ланок: центрального банку, комерційних банків та спеціалізованих кредитних установ. Для Банку Франції характерні функції, які не виконують інші центральні банки. Зокрема, Банк Франції веде рахунки приватних осіб, надає кредити приватним особам, здійснює валютно-обмінні та інші операції.

Основною складовою банківської системи Франції є комерційні банки універсального типу, яких у Франції близько 360, із них близько 160 – іноземні з 35 країн світу [5].

До спеціалізованих кредитних установ Франції відносять фінансові фірми, банки взаємного страхування, ощадні та муніципальні кредитні каси, спеціальні фінансові установи.

Однією з найрозвинутіших банківських систем Європи є німецька, яка має деяку особливість – найважливіші фінансові установи є не приватними, а державними структурами. У Німеччині нараховується більше 700 ощадних кас, які об'єднані в регіональні союзи, що беруть участь у фінансуванні центральних банків федеральних земель. Останні ще називають «домашніми банками». Вони консультують своїх членів, надаючи їм допомогу з правових питань, а також виступають розрахунковими (кліринговими) центрами. Нині ощадкаси є найбільшою групою кредитно-фінансових установ Німеччини. Близько 60% всіх німців мають той чи інший рахунок в ощадкасі.

Зазнав змін в умовах глобалізації і банківський сектор країн Центральної та Східної Європи. Зокрема, в Польщі було прийнято ряд законів, які суттєво розширили правову базу польських банків і узгодили банківське законодавство зі стандартами ЄС. Характерним для банківського сектору Польщі стала присутність іноземного капіталу, посилення конкуренції, подальша приватизація державних банків, консолідація банківського капіталу. Більшість банків за участю іноземного капіталу, що функціонують у Польщі, належать до міжнародних груп.

Головними перетвореннями банківської системи Польщі стали: динамічний розвиток банківського сектору, посилення конкуренції, покращення якості обслуговування клієнтів. Водночас, прихід іноземного банківського капіталу приніс і певні загрози. Зокрема, іноземні банки націлені на отримання значних прибутків, не були зацікавлені у кредитуванні малого та середнього бізнесу. Прагнучи мінімізувати витрати, вони не розширювали мережу відділень. Через брак необхідних механізмів ускладненим залишався і нагляд за їх діяльністю.

Бачимо, що процеси глобалізації, інтернаціоналізації, виникнення нових банківських технологій, перетворення, що відбуваються в Європі, змусили банківський сектор Східної Європи відмовитися від старих моделей на користь випробуваних західних зразків відкритої економіки.

До головних результатів реформування банківської системи країн Центральної та Східної Європи можна віднести її структурну перебудову, лібералізацію процентних ставок та банківських операцій, часткове приведення банківського законодавства та системи банківського нагляду у відповідність до міжнародних норм та стандартів ЄС.

Висновки з проведеного дослідження. Під впливом глобалізації інтеграційні процеси в банківській сфері провідних країн можна розглядати на двох рівнях: макrorівні та мікрорівнях.

На мікрорівні проходить співпраця, відбувається злиття банківських установ різних країн. На макrorівні інтеграція розвивається між державами в формі координації банківської політики країн. При цьому обидва рівні банківської інтеграції взаємодіють між собою.

Створення інтегрованого оптового фінансового ринку передбачає забезпечення доступу суб'єктів економічної діяльності на ринки капіталів інших країн, розробку законодавчих норм для торгівлі акціями та іншими цінними паперами та врегулювання ризиків, забезпечення більш прозорого середовища для трансграничних операцій по злиттю банків та інших фінансових інститутів, розробку єдиних правил діяльності інвестиційних та пенсійних фондів.

Створення єдиного ринку роздрібних фінансових послуг передбачає покращення інформування споживачів про стан і динаміку цього ринку, розробку юридичних та інших процедур оздоровлення фінансових установ, усунення бар'єрів в національних правилах роздрібною торгівлі і зменшення вартості трансграничних платежів.

Фінансова глобалізація сприяла вдосконаленню роботи іноземних банків та їх інтеграції у досягненні спільних цілей. Вона сприяла покращенню ефективного регулювання банківського сектору та фінансових ринків усіх країн.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Дзюблюк О. Глобалізаційні процеси та участь іноземного капіталу у розвитку вітчизняної банківської системи [Текст] / О. Дзюблюк // Банківська справа. – 2011. – № 2. – С. 37-45.
2. Коваленко В.В. Ефективність банківської системи в умовах глобальної конкуренції [Текст] / В.В. Коваленко // Актуальні проблеми економіки. – 2010. – № 5(83). – С. 169-176.
3. Лютий І. Особливості глобального економічного середовища діяльності банків [Текст] / І. Лютий, О. Юрчук // Вісник НБУ. – 2012. – № 4. – С. 46-51.
4. Розвиток банківської системи країн в умовах глобалізації [Електронний ресурс] / С. А. Ісютін. – Режим доступу : http://irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?C21COM=2&I21DBN=ARD&P21DBN=ARD&Z21ID=&Image_file_name=DOC/2010/10isakug.zip&IMAGE_FILE_DOWNLOAD=1.
5. Транснаціональні банки в умовах глобалізації світової економіки [Електронний ресурс] / Л.В. Раговик // Вопросы регулирования экономики. – № 2. – 2012. – Режим доступу : <http://cyberleninka.ru/article/n/transnatsionalnye-banki-v-usloviyah-globalizatsii-mirovoy-ekonomiki>.
6. Центральні банки в умовах глобалізації світової фінансової системи [Електронний ресурс] / А. Корзун // Українське агентство фінансового розвитку. – Режим доступу : http://www.ufin.com.ua/analit_mat/drn/045.htm.
7. Офіційний сайт Центрального банку Великобританії [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.bankofengland.co.uk/Pages/home.aspx>.
8. Офіційний сайт Центрального банку Франції [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://www.banque-france.fr/accueil.html>.
9. Globalizacja finansowa a funkcjonowanie i rozwój banków [Електронний ресурс] / Jacek Kulawik. – Режим доступу : <https://www.iergz.waw.pl/download/1190-62.pdf>.